

ลักษณะช่วงทางการมีบุตรของสตรีไทยในเขตเมือง



นางสาว จันทร์เพ็ญ แสงเทียนฉาย

006811

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาคามหลักสูตรปริญญาสังคมวิทยามหาบัณฑิต

ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา (สาขาวิชาประชากรศาสตร์)

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2524

I 15258506

CHILD SPACING AMONG THAI WOMEN IN URBAN AREAS

MISS CHANPEN SAENGTIENCHAI

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts (Demography)

Department of Sociology and Anthropology

Graduate School

Chulalongkorn University

1981

หัวข้อวิทยานิพนธ์
โดย
อาจารย์ที่ปรึกษา
ภาควิชา
ปีการศึกษา

ลักษณะของหางการมีบุตรของสตรีไทยในเขตเมือง
นางสาว จันทร์เพ็ญ แสงเทียนฉาย
รองศาสตราจารย์ ดร.นิพนธ์ เทพวัลย์
สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
2523

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อำนวยให้มหาวิทยาลัยนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

สุประคิม อนุภา

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุประคิม อนุภา)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ดร.เพ็ญพร อธิระสวัสดิ์ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญพร อธิระสวัสดิ์)

ดร.นพวรรณ จงวัฒนากรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นพวรรณ จงวัฒนา)

ดร.นิพนธ์ เทพวัลย์กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.นิพนธ์ เทพวัลย์)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์
ชื่อนิสิต
อาจารย์ที่ปรึกษา
ภาควิชา
ปีการศึกษา

ลักษณะช่วงหางการมีบุตรของสตรีไทยในเขตเมือง

นางสาว จันทร์เพ็ญ แสงเทียนฉาย
รองศาสตราจารย์ ดร.นิพนธ์ เทพวัลย์
สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
2523



บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องลักษณะการเว้นช่วงหางการมีบุตรของสตรีไทยในเขตเมืองครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาถึงแบบแผนการเว้นช่วงหางการให้กำเนิดบุตรของสตรี และปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อแบบแผนดังกล่าว โดยพิจารณาทั้งทางด้านเศรษฐกิจสังคม และประชากร ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาเป็นข้อมูลปฐมภูมิจากโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาว เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากร โดยเฉพาะส่วนการวิจัยที่เป็นเขตเมืองรอบแรก (พ.ศ. 2513) คำเนื่งการโดยสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คัดเลือกศึกษาเฉพาะข้อมูลในส่วนที่เป็นบันทึกการตั้งครรภ์ กับข้อมูลด้านลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากรที่เกี่ยวข้อง สตรีที่อยู่ในข่ายการศึกษาจะมีอายุระหว่าง 15 - 49 ปี มีสถานภาพสมรสกำลังอยู่กินกับสามี และมีบุตรเกิดรอดอย่างน้อย 1 คน

ผลการศึกษาพบว่า สตรีกว่าครึ่งที่ตกเป็นตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ ให้กำเนิดบุตรคนแรกภายในเวลา 1 ปี หลังจากแต่งงาน จำนวนของสตรีที่ให้กำเนิดบุตรภายในระยะเวลา 1 ปี จะลดลงในการให้กำเนิดบุตรคนที่สองจนถึงบุตรคนที่ห้า ปัจจัยทางด้านประชากรเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเว้นช่วงหางการมีบุตรโดยตรง การศึกษาครั้งนี้พบว่า ช่วงหางการมีบุตรของสตรีจะผันแปรตามอายุของสตรีขณะให้กำเนิดบุตร สตรีที่อายุน้อยจะให้กำเนิดบุตรในระยะเวลากระชั้นชิดกว่าสตรีที่ให้กำเนิดบุตรเมื่ออายุมาก ระยะเวลาในการให้กำเนิดบุตรจะเพิ่มขึ้นเมื่ออายุของสตรีเพิ่มขึ้น ในเรื่องความต้องการบุตรเพิ่มและจำนวนบุตรในอุดมคติมีความสัมพันธ์กับการเว้นช่วงหางการมีบุตรในลำดับที่หลัง แต่ไม่พบความสัมพันธ์กับการเว้นช่วงหางการมีบุตรในลำดับที่ต้น สตรีที่ไม่ต้องการบุตรเพิ่ม หรือต้องการบุตรจำนวนน้อยจะเว้นระยะเวลาก่อน

การมีบุตรคนที่สี่เป็นต้นไป ยาวนานกว่าสตรีที่ต้องการบุตรเพิ่ม หรือต้องการบุตรจำนวนมากที่มี
บุตรจำนวนเท่ากัน

ปัจจัยทางค่านสังคัมพบว่า สตรีที่มีการศึกษาสูงจะให้กำเนิดบุตรคนแรกจนถึงบุตรคนที่
สาม ในระยะเวลากระชั้นชิดกว่าสตรีที่มีการศึกษาคำ แต่ในการให้กำเนิดบุตรคนที่สี่และคนที่ห้า
สตรีที่มีการศึกษาสูงจะเว้นช่วงห่างการให้กำเนิดบุตรเป็นเวลายาวนานกว่าผู้ที่มีการศึกษาคำ เมื่อ
นำการศึกษาของสามีเข้าพิจารณาด้วย แบบแผนการให้กำเนิดบุตรของสตรียังคงไหลผลในทำนอง
เดียวกัน ปัจจัยเกี่ยวกับทางสังคัมอีกประการหนึ่ง คือ เขตที่อยู่อาศัยซึ่งได้แยกออกเป็น 2 เขต
คือกรุงเทพฯ และเขตเมืองอื่น ๆ พบว่าโดยทั่วไปแล้ว สตรีที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพฯ มีแนว
โน้มที่จะมีระยะเวลาในการมีบุตรยาวนานกว่าสตรีที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองอื่น ๆ

ปัจจัยทางค่านเศรษฐกิจที่ได้นำมาพิจารณาคือ อาชีพของสตรี อาชีพของสามีและการ
ทำงานภายหลังการสมรสของสตรี ผลการศึกษาพบว่า สตรีที่ทำงานโดยใช้วิชาชีพจะให้กำเนิดบุตร
คนแรกจนถึงบุตรคนที่สามในระยะเวลากระชั้นชิดกว่าสตรีที่ทำงานประเภทอื่น แต่ในการให้กำเนิด
บุตรคนที่สี่และคนที่ห้า สตรีที่ทำงานโดยใช้วิชาชีพจะเริ่มเว้นระยะการให้กำเนิดบุตรยาวนานกว่า
สตรีที่ทำงานประเภทอื่น เมื่อนำอาชีพของสามีเข้าพิจารณาให้ผลการศึกษาในทำนองเดียวกัน
เป็นข้อสังเกตประการหนึ่ง จากการศึกษาครั้งนี้พบว่าทั้งปัจจัยเรื่องการศึกษาและอาชีพได้ให้แบบ
แผนการเว้นช่วงห่างการมีบุตรออกมาในทำนองเดียวกัน กล่าวคือ สตรีที่มีการศึกษาคำกว่าหรือ
อาชีพที่ดีกว่าจะเว้นระยะเวลาในการมีบุตรลำดับที่ต้นกระชั้นชิดกว่า และเริ่มมีระยะเวลาการ
มีบุตรในลำดับที่หลังออกไปนานกว่าสตรีที่มีการศึกษาหรืออาชีพที่ด้อยกว่า ปัจจัยทางเศรษฐกิจอีก
ประการหนึ่งที่ได้นำมาพิจารณาคือ ประสบการณ์การทำงานภายหลังการสมรสของสตรี พบว่า มี
แบบแผนคล้ายคลึงกับปัจจัยอื่นที่กล่าวมาแล้ว คือ ช่วงห่างของการมีบุตรของสตรีที่เคยทำงานจะมี
ระยะเวลายาวนานกว่าสตรีที่ไม่เคยทำงานในบุตรลำดับที่สี่ เป็นต้นไป

จากการศึกษาครั้งนี้ อาจสรุปได้ว่าปัจจัยทางค่านประชากรมีผลโดยตรงต่อการเว้นช่วง
ห่างการมีบุตร และมีผลมากกว่าปัจจัยทางค่านเศรษฐกิจ และสังคัม ยังไม่อาจกล่าวได้ว่าสตรีที่มี
ฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคัมที่ดีกว่าจะมีการเว้นช่วงห่างการมีบุตรที่ยาวนานกว่าสตรีที่มีฐานะ
ทางเศรษฐกิจและสังคัมที่ด้อยกว่า

Thesis Title	Child Spacing among Thai Women in Urban Areas
Name	Miss Chanpen Saengtienchai
Thesis Advisor	Associate Professor Dr. Nibbon Debavalya
Department	Sociology and Anthropology
Academic Year	1980

ABSTRACT

The purpose of the study is to find out the pattern of childspacing of Thai urban women and some socio-economic and demographic factors affecting that pattern. The data used are the primary data of the Longitudinal Survey of Social, Economic and Demographic Change in Thailand conducted by the Institute of Population Studies, Chulalongkorn University in 1970. Selected data for the study based on birth history or pregnancy record of each woman and some of socio-economic variables. The eligible women are currently married, age at 15-49, having at least one child ever born. The results indicate that more than a half of women in the present study give their first birth within one year after marriage. The proportion of having birth within one year is decreased from second through fifth birth. In most populations, demographic variables are among the most important factors affecting birthspacing. When we relate each of demographic variables separately to the birthspacing the results has revealed that the spacing of birth varies by age of women at giving birth, the birth interval tends to be short in young age group of women and long in older age group. In addition, the birth interval between marriage and first birth is shorter than the successive

ones. The additional children wanted and the desire family size are related to the birth interval at later order of birth but no relationship with earlier order of birth was found. With four living children or more, women who either want few children or don't want any additional children have shorter spacing of birth than women with large number of children wanted or want additional children.

In this study, three variables of social factors were examined, there are education of women and husband, and the place of resident. When education of women is introduced it reveals that women with lower education have shorter childspacing than women with high education at the first till third birth. Reverse results obtained at the fourth and the fifth. Longer birth interval for the fourth and the fifth births characterize all women with higher education. It can be explained that educated women tend to marry late, having shorter spacing until the third birth, and using birth control techniques for spacing after they have enough children. Taking the education of husband to account, the results of the analysis indicate that the pattern is consistent with the education of women. In terms of place of resident, Bangkok and other urban, it was found that in general, childspacing tends to be longer in Bangkok than other urban areas.

The economic factors utilizing in this study are occupation and work after marriage of women and the occupation of husband, the finding of these variables are as following; women who work in professional occupation give their first till third birth with shorter birth interval than other working women. These finding are consistent with the result of the occupation of husband. In addition, women who

worked after marriage also started to get longer spacing at the fourth to the fifth births as compare to those who never work.

In this study, several socio-economic and demographic variables were expected to have some influence on pattern of child spacing among Thai urban women. The results of the study of these variables can be concluded that childspacing is directly affected by demographic factors. With respect to the fact finding, it is difficult to generalize that the higher socio-economic level should have more influence on longer spacing of birth than the lower socio-economic level. However, it is worth noting that women with higher educational level, work in professional occupation or husband work in this white collar occupation have longer childspacing after the third child, in other word, they tend to have longer spacing after having enough number of their children.



กิติกรรมประกาศ

ในการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนได้รับความกรุณาจากสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ให้ใช้ข้อมูลจากโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวเขตเมืองรอบแรก พ.ศ. 2513 ทำให้การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นความจริงและสำเร็จลุล่วงลงได้ตามความประสงค์ เนื่องจากผู้เขียนทราบว่าข้อมูลที่นำมาศึกษาในหัวข้อดังกล่าวเป็นไปได้ไม่มากนัก จึงเป็นที่น่ายินดีที่ปรากฏว่าข้อมูลบางส่วนของโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวของสถาบันนี้อำนวยให้ทำการศึกษาในหัวข้อที่ผู้เขียนมีความสนใจมานานแล้วได้

ขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงต่อ รองศาสตราจารย์ ดร.นิพนธ์ เทพวัลย์ ผู้อำนวยการสถาบันประชากรศาสตร์ ที่ได้กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่าให้คำปรึกษา ชี้แนะ แนวทางการศึกษา ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ตลอดเวลา รวมทั้ง รองศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญพร ชีระสวัสดิ์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นพวรรณ จงวัฒนา ซึ่งได้กรุณาตรวจสอบวิทยานิพนธ์ ให้ข้อคิด แก้ไขบางส่วน ตลอดจนการใช้ถ้อยคำบางตอนเพื่อให้ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ เสาวลักษณ์ เบ็ญมณี ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อขั้นตอนในการทำวิทยานิพนธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุวัฒนา วิบูลย์เสริมบุรุษ ซึ่งแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้เขียนหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ขอขอบพระคุณ อาจารย์ ณาพร ชโยวรรณ ผู้ริเริ่มให้ผู้เขียนหันมาสนใจการศึกษาด้าน ประชากรศาสตร์อย่างจริงจัง และให้กำลังใจเสมอมา

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ สุวินชา ชมธวัช เลขานุการสถาบันประชากรศาสตร์ ที่ได้กรุณาให้ความอนุเคราะห์ในการใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จำเป็นในการจัดทำ วิทยานิพนธ์

ผู้เขียนได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่งในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้จาก คุณระพีพรรณ หุ่นพานิช คุณพรทิพย์ โสภณ คุณมยุรี นกยุงทอง คุณดารารวรรณ เจียมเพิ่มพูน และ คุณสถิตย์ อัครสมบูรณ์ ขอขอบคุณไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ท้ายที่สุด ขอขอบคุณในความปรารถนาดีต่อผู้เขียนจากท่านเหล่านี้ คือ ผู้ช่วย
ศาสตราจารย์ พรรณี ประจวบเหมาะ คุณประเสริฐสุข เพฑูรย์ทรัพย์ และคุณประนอมพร
สุวรรณเกษ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
รายการตารางประกอบ	ฉ
	
บทที่	
1 บทนำ	1
2 วิธีการศึกษา การรวบรวมข้อมูลและลักษณะทั่วไปของข้อมูล	20
3 ลักษณะทางประชากรกับการเว้นช่วงทางการนับบุตร	40
4 ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม กับการเว้นช่วงทางการนับบุตร	57
5 สรุปและขอเสนอแนะ	77
บรรณานุกรม	83
ประวัติผู้เขียน	87

รายการตารางประกอบ

ตารางที่		หน้า
1	อัตราส่วนรอยของอายุสตรี และอายุสามี	30
2	อัตราส่วนรอยของการศึกษาสตรี และการศึกษาสามี	31
3	อัตราส่วนรอยของอาชีพสตรี และอาชีพสามี	32
4	อัตราส่วนรอยของอายุเมื่อแรกสมรสของสตรี และของสามี	33
5	อัตราส่วนรอยของสตรีที่เคยใช้วิธีป้องกันการปฏิสนธิ จำแนกตามลำดับ ที่ของบุตร	34
6	อัตราส่วนรอยของช่วงทางการตั้งครรภ์เกิน 2 ปี	35
7	อัตราส่วนรอยของเหตุผลการตั้งครรภ์เกิน 2 ปี	36
8	อัตราส่วนรอยของช่วงการมีบุตรของสตรี จำแนกตามลำดับที่ของบุตร	37
9	อัตราส่วนรอยของอายุสตรีขณะให้กำเนิดบุตรจำแนกตามลำดับที่ของบุตร	38
10	อัตราส่วนรอยของช่วงระยะเวลาการมีบุตรคนสุดท้าย จำแนกตาม จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน	39
11	ค่าเฉลี่ยช่วงทางการมีบุตร จำแนกตามอายุของสตรีขณะให้กำเนิดบุตร และลำดับที่ของบุตร	44
12	ค่าเฉลี่ยช่วงทางการมีบุตรของสตรี จำแนกตามลำดับที่ของบุตรและ ความต้องการบุตรเพิ่ม	49
13	ค่าเฉลี่ยช่วงทางการมีบุตรคนสุดท้าย จำแนกตามความต้องการบุตรเพิ่ม และจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน	50
14	ค่าเฉลี่ยช่วงระยะเวลาจากการมีบุตรคนสุดท้ายถึงปัจจุบัน จำแนกตาม ความต้องการบุตรเพิ่ม และจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน	51
15	ค่าเฉลี่ยช่วงทางการมีบุตรของสตรี จำแนกตามลำดับที่ของบุตรและ จำนวนบุตรในอุคมคติ	54
16	ค่าเฉลี่ยช่วงทางการมีบุตรคนสุดท้ายของสตรี จำแนกตามจำนวนบุตรใน อุคมคติและจำนวนบุตรที่มีชีวิตในปัจจุบัน	55

ด ๗

ตารางที่

หน้า

17	คาเฉลี่ยขงระยะเวลาจากการมีบุตรคนสุดท้ายถึงปัจจุบัน จำแนกตามจำนวนบุตรในคุมคตและจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน	56
18	คาเฉลี่ยขงหวงทางการมีบุตรของสตรี จำแนกตามลำดับที่ของบุตรและการศึกษาของสตรี	60
19	คาเฉลี่ยขงหวงทางการมีบุตรของสตรี จำแนกตามลำดับที่ของบุตรและการศึกษาของสามี	61
20	คาเฉลี่ยขงหวงทางการมีบุตรของสตรี จำแนกตามลำดับที่ของบุตรและเขตที่อยู่อาศัย	64
21	คาเฉลี่ยขงหวงทางการมีบุตรคนสุดท้ายของสตรี จำแนกตามเขตที่อยู่อาศัยและจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน	65
22	คาเฉลี่ยขงหวงทางการมีบุตร จำแนกตามลำดับที่ของบุตร และอาชีพของสตรี	70
23	คาเฉลี่ยขงหวงทางการมีบุตร จำแนกตามลำดับที่ของบุตร และอาชีพของสามี	71
24	คาเฉลี่ยขงหวงทางการมีบุตรของสตรี จำแนกตามลำดับที่ของบุตร และการทำงานภายหลังการแต่งงาน	75
25	คาเฉลี่ยขงหวงทางการมีบุตรคนสุดท้ายของสตรีจำแนกตามการทำงานภายหลังการแต่งงานและจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน	76